

AB
INITIVM

EVANGELIIS JOHANNIS

MACEDONIANIS

CORRVPTVM

CONTRA

PONTIFICIOS

DISSERTATIO:

QVAM

PRÆSIDE

VIRO

PLVRIMVM REVERENDO, AMPLISSIMO ATQVE
EXCELLENTISSIMO

DN. JOHANNES SAVBERTO,

THEOLOGIAE DOCTORE, SACRI

CODICIS PROFESSORE, EODEMQ; PRIMARIO,

AC ECCLESIAE ANTISTITE,

DN. FAVTORE, PRÆCEPTORE, AC

STVDIORVM SVORVM PROMOTORE, OMNI

OBSERVANTIÆ CVLTV ETATEM

DEVENERANDO,

Ex publicis ejusdem Lectionibus concinnatam

P. P.

JOHANN-HECTOR KAZAVER,

Reichenfuando - Noricus

AVCTOR & RESPONDENS.

Ad diem Decembris M. DC. LXXIX.

ALTDORFI

Litteris Johannis Henrici Schönerstædt.

VIRIS

Plurimum Reverendis, Clarissimis atq; Doctissimis
Domini

DN. JOHANNI VITO STOLLIO, Ecclesiae

Hersbrucc. Pastori meritissimo.

DN. M. PAVLO MARTINO ALBERTI,

P.L.C. Pastori olim Lauffensi, nunc Diacono Laurent.

Norimb. dignissimo.

DN. JOH. LEONHARDO PIHRINGERO,

Pastori Lauffensi vigilantissimo.

DN. M. JOHANNI LEONHARDO WILLIO,

Diacono Hersbruccensi.

DN. M. JOHANNI KEILIO, Diacono Hers-

bruccensi.

DN. M. JOHANNI GEVDERO, P.L.C. Diacono

Lauffensi.

DN. JOHANNI STEPHANO KAZAVERO,

Pastori Reichenfuandensi.

DN. CHRISTOPHORO TITIO, Pastori

Henffenfeldensi.

DN. ZACHARIAE SCHMIDIO, Pastori

Odensoënsi.

Dominis Patronis, Parenti, Fautoribus, atq; vicinis

suis, summâ animi observantiâ, filiali cultu aeternum prosequendis,

hasce Primitias theologicas,

offert, dicat ac consecrat

V. PL. Rev. Dig.

observantissimus

Johann Hector Kazauer, Reichenfuando Noricus,

Auctor & Respondens.

Veni Sancte Spiritus! Reple Tuorum corda fidelium!

Joh. 1, 3, 4.

¶ 3. Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο ἃ ἐν, ὃ γέγονεν.

¶ 4. Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων.

¶ 3. *Omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil, quod factum est.*

¶ 4. *In ipso vita erat, & vita erat lux hominum.*

§. I.

Du multumque jam contrà nixis Ario ejusque as-
sectis damnatis, postquam veram ac æternam
Christi divinitatem primum, quod Nicææ in Bi-
thyniâ, congregatis ibi CCCXVIII. Episcopis,
celebratum fuit œcumenicum concilium asse-
ruisset; prodiit post paulò quidam Macedonius
Episcopus Constantinopolitanus; homo & aliàs inquietus ac
truculentus (cujus importunitatis specimen aliquod quasi in
compendio legere est, ut alios taceamus, apud Nicetam Cho-
niaten Thef. Orthodox. fid. lib. V. cap. XVI. fol. 456. & seq. &
Suidam in Lex. hist. voc. *Macedonius* fol. 572. & seq.) novarum
auctor turbarum. Probaverat & ipse latè sparsam Arii doctri-
nam, adeò in favorem illius omittens nihil, ut in Catholico-
rum fraudem primus exogitaverit loco ὁμοούσιον vocem ὁμοιούσιον, à
quo toti sectæ, ceu constat, pullulavit cognomen.

II. Postquam autem Arianorum res sequius, atque sperabant, cecidissent, & concilii auctoritati refragari haut satistutum duceret Macedonius, simulato fortassis consensu; exiguotamen post tempore veram ac æternam Spiritus S. divinitatem impetere, ac, conciliatis qui in suam descenderent sententiam quamplurimis, mox palàm inficiari non dubitavit, novam hæreticorum constituens sectam, fortitorum ab ipso nomen *Macedonianorum*, etiam à *Marathonio* consorte ejus *Marathonianorum*, denique à blasphemâ, quam jactavit, sententiâ, πνευματομάχων.

III. Sanè ante Nicænam Synodum nihil hujus controversiæ ab ipsis saltim propalàm fuisse motum vero admodum est simile; idemque ferè subindicare videtur Epiphanius in Panario libr. III. tom. I. hæref. LXXIII. fol. 422. col. 2. Unde cum Nicænum Concilium in Symbolo suo fuisset professum: πίστευοις τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον h. e. *Credo in Spiritum S.* eo à capite ad calcem repetito, duntaxat allegatis verbis, alterum universale sexaginta annis post celebratum Concilium Constantinopolitanum, verba adjecit hæc: τὸ κύριον καὶ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον: h. e. *dominum & vivificantem, qui ex Patre, Filioq. procedit, qui cum Patre & Filio simul adoratur & conglorificatur.*

IV. Utq; de Macedonianorum assertis circa hunc quidem articulum liquidius constet, contenderunt isti, Spir. S. non esse Deum, sed Patris & Filii ministrum, non creatorem, sed creaturam, factum verò à Christo, Deo nequicquam æqualem, majorem autem angelis. Ista ut pateant apertius, quædam veteris ecclesiæ scriptorum testimonia huc congeremus. Theodoretus episcopus Cyrensis: *Cum Paulus regie urbis Pastor, ab iis, qui morbo Arii laborabant, esset expulsus, Macedonius in illius Ecclesiæ administratione in ejus locum successus est. Hic autem Macedonius filium quidem esse ejusdem cum patre substantia omninò repudiavit. Ut si- milis autem in omnibus diceretur constituit, & ut ὁμοῖον pro ὁμοῖον hoc*

hoc est SIMILIS SUBSTANTIÆ, pro EIVSDEM SUBSTANTIÆ, diceretur, excogitavit. Spiritum autem sanctum similiter ac Arius & Eunomius blasphemare perrexit. Unde qui ab ejus sectâ appellabantur, πνευματομάχοι, hoc est, spiritus adversarii, nominati sunt. Hinc etiam Macedonianorum seminata sunt zizania. in compendio hæreticarum fabularum lib. IV. fol. 350. Idem in H. E. Vbi autem Paulum hoc modo ad mortem, imò verò ad regnum cælorum miserant, Macedonium in ejus locum sufficiunt: quem, quoniam pari ratione cum ipsis blasphemiam contra Spiritum Sanctum usurpabat, sua opinionis & doctrina fautorem existimârunt. Verùm non ita multò post, istum quoq; de episcopatus illius gradu propterea dejecerunt, quod, quem sacra Scriptura filium Dei nominat, creaturam vocare recusavit. Quâ de causâ hic ab Arianis segregatus, propria cujusdam ac separata sectæ auctor & patronus factus est: quippe filium patri consubstantialem dicere noluit: Sed docuit, eum genitori in omnibus similem esse, & Spiritum Sanctum creatum apertè asseruit. lib. II. cap. VI. fol. 52. Socrates: Macedonius, tametsi filium Deum esse, & cum aliis rebus omnibus, tum substantiâ patri similem asseribat: tamen Spiritum Sanctum istis honoris quasi insignibus carere affirmavit, eumq; ministrum illis inservientem vocavit. Fama autem apud multos percrebescit, hunc errorem non à Macedonio sed à Marathonio potius, qui antea Nicomedia delectus fuit episcopus, primum excogitatum esse & propterea eos, qui hunc tuentur errorem, Marathonios nuncupatos. Ad istorum societatem Eustathius etiam, qui Sebastia erat eam ob causam quam paulò antè posui, extrusus, se adjunxit. Vbi verò à Macedonio denegatum erat, Spiritum Sanctum divinitatis, quæ est in trinitate, participem esse, tum Eustathius: Ego (inquit) Spiritum Sanctum neq; Deum nominare in animum induco, neq; creaturam appellare audeo. Quamobrem qui fidem Consubstantialis tenent, illos πνευματομάχοι id est, Spiritus Sancti oppugnatores vocant. H. E. lib. II. c. XXXV. f. 607. Sozomenus: Nam simulut Macedonius episcopatu ecclesiæ Constantinopolitana abdicatus fuit, deinceps ab Acacio & Eudoxio opinione dissentire cæpit. Si quidem filium Deum esse, & cum aliis rebus omnibus, tum substantiâ patri similem asseruit. At Spiritum Sanctum non ejusdem cum patre ac filio honoris participem esse docuit, sed ministrum eum & famulum vocavit: eademq; de illo quæ de angelis verè dici possint disseruit. Et paulò post: Hanc hæresin partim studio, partim pecuniâ adeò auxit Mara-

thonius, uti non sine causâ, ut mihi quidem videtur, Macedoniani à nonnullis Marathoniani vocarentur. H. E. lib. IV. cap. XXVI. fol. 327. Augustinus: Macedoniani sunt à Macedonio Constantino- politana Ecclesia Episcopo, quos & πνευματομάχαι Græci dicunt, eò quod de Spiritu Sancto litigent. Nam de Patre & Filio rectè sentiunt, quod unus sint ejusdemq; substantia ve essentia, sed de Spiritu Sancto hoc no- lunt credere, creaturam eum esse dicentes. Hos potius quidam Semi- rianos vocant, quod in hac questione ex parte cum illis sint, ex parte nobiscum. Quamvis à nonnullis perhibeantur, non Deum, sed deita- tem patris & filii dicere spiritum sanctum, & nullam propriam habere substantiam lib. de hæresibus cap. LII. tom. VI. fol. 6. col. 2. litt. D & E. Idem: Quapropter si Macedoniani hæretici essetis, qui de solo spiritu sancto catholica fidei consentire delectant, patrem verò & fili- um duos quidem esse, id est, illum patrem, illum filium, & aequales esse, atq; unius ejusdemq; substantia: nec tamen duos dominos deos, sed am- bos simul unum dominum deum esse consentiunt &c: lib. contra Maxi- mum cap. XXIII. tom. eod. fol. 164. col. 1. litt. B. C. Joh. Damascenus, si modò auctor is sit libri: πνευματόμαχοι id est cum spiritu bellantes, aut Spiritus hostes, à Macedonio Spiritus hoste no- minati sunt. Hi de Christo rectè sentiunt, Spiritum autem contumeliosè vexant. Eum enim ita creatum fuisse asserunt, ut à divinitate prodi- isse negent: aut potius eum dicant per actionem improprie creatum, cum ex solâ vi constet, ut ajunt, quæ apta sit ad procreandam sanctitatem. de hæresibus fol. 554. Nicephorus: Macedonius namq; etiam si antè idem cum Eudoxio & Acacio sensisset, nihilominus tamen ex eccle- siâ suâ deturbatus non eandem porro quam illi sequebatur opinionem, sed fidei professionem Antiochie primum, postea etiam Seleucia confirmatam, quam ipse, seu potius Marathonius, quem Nicomedia episcopum fecerat, ut quidam putant, ἐμὴς οἰκίας hoc est ÆQUI SUBSTANTIALEM appel- labat, obtinere debere censuit. Verùm non id modò egit, sed etiam in Theologiâ seu divinitatis ratione exponendâ, Spiritum sanctum perso- nam unam Trinitatis dicendam esse negavit. Ac filium quidem Deum perfectum, & substantiâ patri equalem esse dixit: Spiritum sanctum au- tem expertem honoris & dignitatis ejusmodi statuebat, famulum eum & administrum, angelicisq; ordinibus paulò præstantiorem esse docens. Et in eadem cum eo sententiâ erant Eleusius Cyzicenus & Sophronius

Paphlago & Eustathius Sebastienfis, qui tamen aliis aequior, neg. Deum neg. creaturam Spiritum sanctum dicere maluit. Suffragabantur eis & alii multi, & ferè omnes quibus à parte adversâ dignitas abrogata fuerat. H. E. lib. IX. cap. XLVII. fol. 542. Add. Epiphanium lib. III. tom. I. hæref. LXXIII fol. 389 & seqq. Isidorum Hispalensem origg. lib. VII cap. V fol. 1013. Historiam Tripartitam lib. V. cap. XLI fol. 82. col. 2. lib. Quamquam nonnihil horum auctori Valentino hæresiarchæ adscribat Athanasius vel quisquis ille fuerit (cum non sine causis dubitent Erasmus, Abrahamus Sculterus, aliique) epistolâ ad Serapionem de Spiritu S. tom. III. (licet in quibusdam editt. tom. I. sit inserta) Illi dicunt, ex eo quod Paulus nominato Christo, Angelos statim subjunxerit, necessum esse, spiritum Angelis annumerari, & ejusdem ordinis esse, eumq. Angelum esse, sed majorem ceteris. Primum igitur inventum istud impietatis Valentini est; neg. isti ignorant, se, quod Valentini est, loqui. Is enim inquit, missio paracleti, unâ cum eo missos esse Angelos ejus coetaneos. Atq. ita redigentes spiritum in ordinem angelorum, non sentiunt se Angelos Trinitati consociare. fol., 671.

§. V. Ex quo præterea dispalefcit, Macedonianos hâc suâ doctrinâ ab Aetio, ejusque discipulo Eunomio nec non ita nuncupatis Semiarianis discrepasse in eo, quod hi Sanctum Spiritum *creaturam creatura* impuro ructu proclamârint; illi *creaturam* duntaxat: quamvis ad istorum castra & ductoris sui pristinum vomitum, ut opportunum erat, fuisse delatos ipsos, & per intervallum vicissim inde reverbos, sacra veteris ecclesiæ prodant monumenta. Censemus exinde etiam, cum unde hauserit tale quid nihil ferè solidi reperiamus, multum in hoc quoq; falsum fuisse Johan: Calvinum scribentem: *Nec absimilis Macedonianos rabies vexabat, qui per Spiritum dona gratia duntaxat in homines effusa intelligi volebant.* lib. I. Institutionum cap. XIII §. 16. pag. 35. col. 2. Quin hoc potius Photini ejusque sequacium dogma esse vix liceat dubitare. Videantur Ostorodus institt: Germ. cap. IV. pag. 32. Joh. Crellius lib. I. de Deo cap. XXII. pag. 158. Joh. Volckelius de verâ religione lib. V. cap. XIV.

XIV. pag. 493. Namque illius, cujus meminimus, seu veri seu personati Damasceni narrationem parum moramur, hanc quidem quod attinet circumstantiam. Etsi simile quid Eustathius Sebastienfis, diversum tamen à Macedonianâ sententiâ, videatur statuisse: quò & collimant nisi fallimur, ista quæ ex Augustino de hæres. §. anteced. adduximus.

VI. Tametsi verò, quod in antecessum monemus, nempe cum id jam ante fecerimus alibi, & à doctioribus enixo præstitum fuerit studio, blasphema, sive Arii de Christo, sive Macedonii de Spiritu sancto, excutere dogmata, ea ventilanda proponere & ad hæreticorum objectiones respondere animus in præsentī nequaquam est: quæ recitavimus tamen hætenus, operæ pretium erat adducere ac præmittere scopo, quem hâc vice præfiximus, attingendo. Atque eum quidem principio constituimus ipsum hunc, ut ostendamus, Macedonianos malæ suæ causæ quæsituros patrociniū ac auleum, rapacibus involasse unguibus in Evangelicam S. Johannis historiam, eiq; protervè intentasse vim, factâ longè dein propagatâ corruptione.

VII. Locus quem nostræ Dissertationis argumento intendimus, habetur versiculis tertio ac quarto capitis primi: Quibus cum olim lectum fuerit, & etiam nunc rectè ac correctè legatur ac interdistingatur, quod præcipuum hujus quæstionis momentum est: *ψ. 3. πάντα δι' αὐτῆς ἐγένετο· καὶ χωρὶς αὐτῆς ἐγένετο ἑδὲ ἐν· ὃ γέγονεν ψ. 4. ἐν αὐτῷ ζῶν ἦν &c.* hoc est: *ψ. 3. Omnia per ipsum facta sunt, & sine eo factum est nihil, quod factum est. ψ. 4. In ipso vita erat &c.* Ex adverso Macedoniani seu Pneumatomachi finales duas vers. tertiæ voces: ὃ γέγονεν, quod factum est, inde decerpserunt, ac versus quarti fecerunt initiales, turbato sensu, totoque dein, prout autumabant, profectò non absque omni specie, rapto in suas partes obtorto quasi collo istum in modum: *ψ. 3. πάντα δι' αὐτῆς ἐγένετο· καὶ χωρὶς αὐτῆς ἐγένετο ἑδὲ ἐν· ψ. 4. ὃ γέγονεν, ἐν αὐτῷ ζῶν ἦν. &c.* hoc est: *ψ. 3. Omnia per ipsum facta sunt, & sine eo factum*

factum est nihil. §. 4. *Quod factum est, in ipso vita erat &c :*
Vnde inferebant: Si sine Christo nihil factum est, ergo Spiritus
Sanctus quoque est creatura. Cum tamen Johannes, ne quis
incideret in talem errorem, rectè limitaverit sententiam, ad-
dendo verba, quæ ipsi postea præcidere: *ὁ ἡγεῖς αὐτῷ ἐγένετο ἰδὲ
ἐν, ὁ γέγονεν.* Et sine ipso factum est nihil, *QVOD FACTVM EST.*

§. VIII. Primus, quod scimus, istas hæreticorum strophas
ac fraudes detexit S. Chrysostomus, ipso illo tempore, quo
Macedonianorum virus exserere se magis ac magis progredere-
retur, vindex veritatis atque orthodoxus ecclesiæ Doctor. Is
homiliâ IV. in Joh. Evangel. inter multa scribit: *Neg, cum dixe-
rimus: SINE IPSO FACTVM EST NIHIL, profectò id puncto
notabimus, ut hæretici opinantur. Hi enim cum velint spiritum crea-
tum esse, sic legunt: QVOD FACTVM EST IN IPSO VITA ERAT:*
verùm nullâ profectò ratione hac intelligi potest oratio. tom. II. in
Nov. Test. fol. 33. Et postquam accuratè, ut solet, ac sollicitè
inconvenientiam distinctionis istius ante oculos posuisset
(cùm longum nimis foret exscribere & in impari constituta-
rum harum pagellarum angustiorēque numerum referre
verba omnia) pergit denique: *Sed jam satis risimus vobis has ine-
ptias; hac monstra considerata dimittimus, ne risus morendi dunta-
xat gratia hac dixisse videamur, & tempus conteramus incassum.*
Nam si neg, de spiritu id dictum est, ut planè ostendimus, neg, de creaturâ,
*& eo quod asserunt puncto esset ista textus distinguendus, illud unum se-
queretur absurdissimum, quod ante diximus, Filium per seipsum factum
esse. Si enim lux vera Filius est, lux autem hac erat vita: vita autem
facta est in ipso: eorum procul dubio sententiâ hac conjungi, & in idem
venire necesse est. Quamobrem hanc rejectâ, veram aggrediamur le-
ctionem & expositionem. Quam autem ea est? ut post eam parti-
culam, QVOD FACTVM EST, perfectum punctum apponamus; de-
inde clausulam incipiamus: IN IPSO VITA ERAT: cujus particula
sententiâ huiusmodi est: SINE IPSO FACTVM EST NIHIL, QVOD
FACTVM EST. Si quid factum est, inquit sine ipso factum non est.*
Vides quo pacto hac brevi adiectione omnia corrigit inconvenientia?

*Ex eâ enim particulâ: SINE IPSO FACTVM EST NIHIL: & ad-
jectione, QVOD FACTVM EST: intelligibilia comprehendit, Spiri-
tum subtrahit. Quippe cum dixisset: OMNIA PER IPSVM FACTA
SVNT, ET SINE IPSO FACTVM EST NIHIL; Ne quis suspicaretur,
si omnia per ipsum, Spiritum quoq; per ipsum factum esse, ea fuit ad-
jectione necessaria. Ergo si quid factum est, id per ipsum factum dixit, sive
invisibile sit, sive corporeum, sive cæleste. Præterea non simpliciter di-
xit, omnia: sed, si quid factum est, hoc est genitum: Spiritus verò inge-
nitus est. &c: &c: ibid. fol. 34. & seq.*

IX. Chrysostomo succedat epitomator, quod multi putant,
ejusdem, Theophylactus, qui comment. in h. l. scribit inter alia:
*Pneumatomachi, qui Spiritum negant Deum, hanc particulam sic le-
gunt: ET SINE IPSO FACTVM EST NIHIL. Deinde hoc loco fa-
cto puncto, legunt quasi ab altero principio: QVOD FACTVM EST,
IN IPSO VITA ERAT; & interpretantur locum juxta suam men-
tem, dicentes: quod hoc loco de Spiritu S. Evangelista dixerat dicens:
QVOD FACTVM EST IN IPSO, hoc est Spiritus sanctus, VITA
ERAT. Hac autem dicunt Macedoniani, conantes ostendere Spiritum
S. esse creaturam, & annumerare eum his, quæ facta sunt. Nos autem
non sic, sed puncto facto, postquam dixit: QVOD FACTVM EST. Tunc
novum principium legimus: IN IPSO VITA ERAT, &c: fol. 218.
Cui jungere pariter possumus & ipsum, quem ajunt nonnulli,
Chrysostomi abbreviatorem, Euthymium, non minus gravi-
ter adversus interpolatorum officias depugnantem: Qui
Spiritui S. scribit, resistunt ejusq; naturam diminuunt, post id, quod di-
citur: SINE IPSO FACTVM EST NIHIL, distinctionem statuunt:
deinde, quod sequitur, simul legunt, QVOD FACTVM EST IN IPSO VITA
ERAT, ut Spiritum S. factum esse demonstrent, nam de ipso loqui dicunt
hujusmodi verbum. Facile autem refelluntur: primum, quia pars illa,
QVOD FACTVM EST, indistinctè posita, omne quod factum est, indi-
cat. Deinde, quia etiam vita dicitur esse lux: subdit enim, quod
VITA ERAT LVX HOMINVM. Post paululum autem de Johanne
loquens: HIC VENIT IN TESTIMONIUM VT TESTIMONIUM
PERHIBERET DE LVCE. Manifestum est autem, quod Johannes
non de Spiritu sancto, sed de Filio tulit testimonium, sicut in sequentibus
invenimus. comment. in h. l.*

X. Dissimulare autem fas non est, virum aliàs doctissimum,
deque

deq; bonis litteris promovendis, maximè cum earū cultura ante superiora circiter, duo secula renasci inciperet, apprimè meritum Desiderium Erasmus Roterodamum, nescimus quo præcipitatum errore, lapsum fortè memoriā, admodum insubidè ac oscitanter asseruisse Gregorium Nazianzenum à verā ac genuinā sanctæ Scripturæ lectione hīc deviāsse, quam ille ex adverso graviter ac cordatè contra Pneumatomachos defendit. Quin audiamus ipsum S. Patrem differentem : *Ne id quidem metuum, quod omnia per Filium facta esse dicantur : quasi sanctus etiam Spiritus ex omnibus illis unus sit. Dicitur enim, OMNIA QVÆ FACTA SVNT, non simpliciter, OMNIA. Nam nec Pater hoc in numero est, nec quacūq; facta non sunt. Quopropter ubi demonstraveris, Spiritum sanctum esse factum : tum deinde Filio ipsum tribue, atq; inter creata recenseto. Donec autem hoc non demonstraveris, nihil ad impietatem adjumenti de voce cuncta comprehendente habebis. Nam si factus est, omninò per Christum factus est, id quod nec ipse inficiabor. Sin factus non est, quo pacto vel unus est ex istis omnibus, vel per Christum ?* Orat. VI. de Spiritu S. Dignum profectò notatu & in præsentem rem valdè commodum scholion, quod hisce addidit Elias Cretensis episcopus; quod utut prolixius adscribere non pigrabimur : *Macedoniani, qui sanam de Filio sententiam amplecterentur, eumq; faterentur ejusdem esse cum Patre essentia, verum impiè de Spiritu sancto sentirent, quem creaturam dicerent : hiergo ad probandum esse, illum creatum, etiam dictum illud Evangelii proferebant, non integrum tamen, sed mutilatum, quo traditur, omnia per Filium esse facta. Sic enim colligebant : Si omnia per ipsum facta sunt, etiam Spiritus. Itaq; Spiritum censebant unum esse de iis, quæ orta creatæ sunt. Quibus se magnus hic vir opponens : Ne illud quidem (inquit) formidabo, quod omnia per filium facta sint, quasi Spiritus etiam sanctus in omnium illorum numero sit. Nam illum esse supra creaturam omnem etiam ipse auctor Evangelica historia per id declaravit, quod adjecit. Dum enim infert, ABSQVE IPSO NIHIL FACTVM EST, & adjicit, QVOD FACTVM EST : & Spiritum eximit, & quæ mentis intelligentiā percipimus comprehendit. Omnia deniq; absurda, quæ suboriri possent, correctione hac sustulit. Nam ne quis diceret : Si*

per ipsum omnia, etiam Spiritus sanctus per ipsum factus est, hoc ipso additamento opus erat. Ego, inquit, dixi per Filium factum esse, quidquid ortum habuerit, etiam si vel in adspectabile sit, vel expers corporis. Spiritus autem ortus expers est. Itaque non simpliciter Evangelista dixit, OMNIA per Filium esse facta. Nam nec Pater per ipsum factus est, nec quacunque simpliciter facta non sunt. Ergo ne sanctus quidem Spiritus. Prius igitur ostendito, Pneumatomache, Spiritum sanctum factum esse: actum deinde Filio eum tribue tanquam creatum aliquod, & inter creata recenseto. Id si demonstrare non potes, nihil ex oratione illa cuncta complectente, qua dicuntur omnia per Filium facta esse, adiumenti habes ad impietatem contra Spiritum sanctum tuam, ut illum creaturam appelles. Na de rerum omnium, quae facta sunt, numero exemptus est: ut qui ortus non sit, sed aeternum cum Patre ac Filio fuerit. Nam si factus est, quia per Christum omnia facta sunt, per eundem hunc quoque factum esse fatebor, non negabo. At si factus non est, sed semper cum Patre ac Filio existit: quo pacto vel erit unum de creatis à Christo factis, vel per Christum factus dici poterit? Quicquid enim vel mentis intelligentia comprehenditur, vel est sensibile, per Christum factum esse dicitur. At Spiritus ortum nullum habuit. Quapropter per Filium ille factus non est, sed semper cum illo erat. fol. 182. Operum Nazianz.

XI. Eundem quoque evitavit scopulum tribus, si rectè computatum fuerit, locis Epiphanius. Alexandrinos & Aegyptios retinuisse lectionem, quam Chrysostomus prodit esse veram, testatur Ambrosius loco infra §. XVII. allegando. S. Hilarius autem cum de versu tertio nihil demeret, quartum mutilavit tamen versum ac initiales ejus duas voces: *ἐν αὐτῷ*, ibi amputatas priori adjecit hōc modō: *Sine eo factum est nihil, quod factum est in ipso. &c.* Id quod etiam fecit anonymus quidam apud Theophylactum, quem ille sanctum Orthodoxum appellat l. c. Perspicimus ex his, devotissimo utique erga DEVM Opt. Max. animo, quamvis veteres Græci Codices, quod alibi luculentissimè demonstravimus, sine accentibus interdictionumque notis exarati plerique omnes uncialibus litteris fuerint, providam nihilominus clementiam Divinam cavisse sanctè, ne quid inde detrimenti pateretur veritas, quin intemerata persisteret

XII. Neq; verò jam prolixius lubet differere de Socinianis, qui retentâ verâ lectione (quod quidem interdistinctionem attingit, hanc nempe, prout ea legitur in Germ. eorum versione N. T. tam veteri Racoviensi, quæ fertur esse Valent. Smalcii, quàm recentiore Amstelodam. quæ præfatorem exhibet Jerem. Felbingerum : *Alle Ding geschahen durch sie : und ohne sie geschah nicht ein einzig Ding / welches geschehen ist.*) ad destruendû de æternâ Christi divinitate dogma, cùm hîc locò validè urgerentur, eâdem abusi, invenisse in illâ sibi videbantur, non quod pueri in fabâ. Cùm enim in istis verbis: *Omnia per ipsû facta sunt*, vocem *omnia* restringerent ad substratam, quam admodum violenter finxerunt, materiam, nempe *adea, quæ facta sunt per Christum hominem, & porrò, quæ ad novum fœdus quoquo modo pertinent*; istis suis offuciis robur ac fucum ex adjectâ, de quâ disquirimus clausulâ, aucupari fuere annixi, inferendo: *Si quis rectè attendat, animadvertet, Johannem in posterioribus verbis priora quodammodo limitare, dum addit : QVOD FACTVM EST. Q. d. quod nuper factum oculis nostris vidimus & de quo loqui perpetuo solemus.* Verba sunt Joh. Volkelii lib. V. de verâ Relig. cap. 10. pag. 446. Sed hoc est vim facere Scripturæ: non limitare eam, sed ut sutor corium tractare.

XIII. Ex adverso Manichæi tempore quidem, si hyperaspisten eorum & choragum spectemus, Macedonianis priores receperunt pravam istam textus distinctionem, & per nihil intellexerunt peccatum sive malitiam, quam nimirum sine Christo factam esse hic affirmari contenderunt: de quo inter alios Carolus Molinæus J. V. D.: *Prodigiosus error fuit velfuror Manichæi, qui hanc clausulam exponebat affirmative: ut sensus sit ipsum nihil factum esse absq; Deo, intelligens sub voce, Nihil, omnem corporalem creaturam, & materiam primam, quasi parum entitatis habentem: Ideò per, nihil, intelligi, quam antiqui Philosophi, bylen dixerunt, quasi infermem & sine qualitate materiam, quam dicit factam à principio malo, ponens impiè duo principia, unum simpliciter bonum, aliud simpliciter malum:*
qua

quæ est manifesta depravatio textus : in quo non habetur *id est*, una voce, sed *id est* *et* duabus vocibus, quarum prior composita, significat, NEQ; secunda nomen est, significans, VNUM, non autem, NULLVM, vel NIHIL ut, *id est*. Et sic necessario exponendum est, ut nuper ad verbum vertimus, in Collation. IV. Evangelistæ. annot. in VIII. partem fol. 98, num. 6. Addatur Jansenius Concord. Evagg. fol. 6. col. 2. Sic Augustinus etiam adversus eosd. libr. de naturâ boni: Neq; enim audienda sunt deliramenta hominum, qui, nihil, hoc loco aliquid intelligendum putant (quod nihil non aliquid significat:) & ad huiusmodi vanitatem propterea putant cogi posse aliquem, quia ipsum, nihil, in fine positum est sententiæ. Ergo, inquit, factum est, & ideo quia factum est ipsum nihil aliquid est. Sensum enim perdiderunt studio contraicendi &c. cap. XXV. tom. VI. fol. 120. col. 4. Cum autem audimus omnia ex ipso & per ipsum & in ipso: omnes utiq; naturas intelligere debemus quæ naturaliter sunt. Neq; enim ex ipso sunt peccata, quæ naturam non servant, sed vitiant, quæ peccata ex voluntate esse peccantium multis modis sancta Scriptura testatur. cap. XVII. ibid. fol. 121. col. 1. Idem tract. I. in Evang. Joh. Videte ne sic cogitatis, quia nihil aliquid est: solent enim multi male intelligentes, sine ipso factum est nihil, putare aliquid esse nihil. Peccatum quidem non per ipsum factum est, & manifestum est, quia peccatum nihilest, & nihil sunt homines cum peccant. Et idolum non per verbum factum est. Habet quidem formam quandam humanam, sed ipse homo per verbum factus est: nam forma hominis in idolo, non per verbum facta est: & scriptum est, scimus quia nihilest idolum. tom. IX. fol. 3. col. 2. Quæ verba tamen quibusdam expositionis Manichæarum fordium aliquid fecum trahentis fiunt suspecta. Sanè clarius eadem, quod præsentis loci à Manichæis excogitatam explicationem spectat, adhærere videntur aliis istis ejusdem Augustini verbis: Ecce Domine, quia lux non est, mors est, imò non est mors, quia nihil est mors: nam per ipsam ad nihilum tendimus, dum nos nihil facere per peccatum non formidamus. Et justè quidem hoc Domine, nam digna factis recipimus, dum ad nihilum devenimus tanquam aqua decurrens, quia sine te factum est nihil, & nos faciendo nihil, facti sumus nihil, quia sine te sumus nihil, per quem facta sunt omnia, sine quo factum est nihil: in Soliloquiis cap. IV. tom. IX. fol. 164. col. 4. Magisque istis
sub

sub seqq. ead. col. *Vulneraverunt me iniquitates meae, & non dolui, quia tu es vita, & ego non eram tecum, per quem facta sunt omnia, sine quo factum est nihil : & ideo sine te factus sum nihil, quia est nihil, quod ad nihilum ducit. Omnia per ipsum facta sunt, quacumq; facta sunt. Et qualia facta sunt? Vidit Deus cuncta quae fecerat, & erant valde bona. Omnia quacumq; sunt, per verbum facta sunt : Et quacumq; per verbum facta sunt, valde bona sunt. Quare bona sunt, quia omnia per verbum facta sunt? Et sine ipso factum est nihil, quia nihil bonum sine summo bono est. Sed malum est, ubi non est illud bonum, quod utiq; nihil est, quia nihil aliud est malum, quam privatio boni : sicut nihil aliud est cecitas, quam privatio luminis. Malum itaq; nihil est, quia sine verbo factum est, sine quo factum est nihil. &c. &c. cap. V. Videatur totum caput. Si modo hic ipse liber genuinus Augustini sit foetus nec supposititius, de quo tamen ambigunt multi intelligentiores; atque de ipso aliisque quibusdam tomi IX. operum Augustini tale existat, ipsius Bellarmini iudicium : Non possumus certo astruere eos esse Augustini : cum diligentissimus collector Possidius eos praeierit, neq; inveniamus à Bedâ citatos, qui ex operibus Augustini Commentaria in Epistolas B. Pauli confecit : neq; audeamus plerosq; horum librorum, negare esse Augustini, cum pii sint, & docti, & Augustini ingenio non indigni. de Scriptt. Eccl. Sec. V. ab init. pag. 134.*

XIV. In idem cum Macedonianis & lectionis h. l. & expositionis consortium pertrahit ac producit nonnemo vir clarissimus Origenem Adamantium, statuentem inde : *Spiritus S. esse ipsius verbi facturam, eoq; inferiorem*, allegans verba in hanc rem ex hom: ejusd. II. in Joh. Quamquam verò omninò concedamus, docuisse eum non solum de Christo idem ferè cum Arianis, sed & Spiritum S. factum fuisse à Verbo vel potius à Patre per Verbum, & Verbum antiquius existere ipso Spiritu, hunc esse ministrum, majorem Patris fortitudinem esse, quam Filii & Spiritus S. & rursus majorem Filii fortitudinem esse quàm Spiritus S. &c. de quo copiosè agunt & testantur diversis locis Epiphanius, Basiliius M., Hieronymus, Augustinus, Zonaras ac plures alii : Locum tamen Joh. quem sub manibus habet-

habemus depravatum à Macedonianis quod concernit, consensum circa eum Origenis ex allegatis tomis ejus in Joh. haufatis tutò peti ei que opponi ideò existimamus, quod eosdem viri quidam docti judicio que pollentes supposititiis Origenis accenseant libris, ut apparet ex Andr. Riveti Crit. Sacr. lib. II. cap. 13. pag. 223. & seq. Licet, ut prætereamus jam alios agentes idem, ille seu verus seu personatus Christoph. Sandius eos *ὡς ἐν τοῖς* Origenis agnoscat fœtum in Nucl. H. E. lib. I. pag. 60. Quo pacto toto seculo ante Macedonium & quod excurrit interpolationem istam prior tentasset ac publicasset Origenes, secus ex parte ac agnoscere atque narrare videntur suprâ laudati Chrysostomus, Theophylactus & Euthymius, qui proinde suspicionem sententiamque Rivetialiorumque de istis sic nuncupatis Origenianis tomis in Joh. luculentius confirmarent. Quod modò *ὡς ἐν τοῖς*.

XV. Certius id est vitiatæ lectioni succubuisse ex Græcis Clementem & Cyrillum, Alexandrinæ Ecclesiæ illum presbyterum, hunc episcopum; ex Latinis patribus ferè omnes. Nec mirum; eò quod Macedoniana pestis ista longè eundo lateque acquisiverit vires, & ingentem populorum variarumque nationum multitudinem occupaverit, inquinaveritque. *Suffragabantur eis, scribit Nicephorus, & alii multi, & ferè omnes quibus à parte adversâ dignitas abrogata fuerat. Nec minimam secum partem populi in urbe Constantinopolitanâ, atq; in Bithyniâ, Thraciâ, Helle-sponto, & aliis vicinis in circuitu populis trahebant.* Hist. Eccl. libr. IX. cap. 47. fol. 542. Atque hæc ferè transtulit ex Sozomeni Hist. Eccl. lib. IV. cap. 26. fol. 327. Sed & Arianos, ut lavaret manus manum, Macedonianæ imposturæ subscripsisse innuere videtur Ambrosius §. XVII. cit.

XVI. Modus autem, quo asecularum numerum auxerunt Macedonius, & qui partes ejus acrius tum in hac tum in aliis fidei quæstionibus tuebantur, non erat simplex. Primò enim

vitam sanctam, moresque graves, etiam in incessu & cultu externo affectabant. Pollebant deinde etiam facultate persuadendi & disertæ orationi studebant. Tertiò largas insuper in egenos ægrotosque, in templorum ac monasteriorum ædificia, liberaliter erogabant eleemosynas: sed & aliorum favorem atque consensum emebant. Ita de iis Sozomenus: *Doctrina eorum non exigua populi multitudo, tum Constantinopoli, tum in Bithynia, Thraciâ, Helleſponto, tum denique in aliis nationibus finitimis paruit. Etenim vitam, cui populus maxime solet animum attendere, non male instituebant. Nam incessus gravis illis, & vivendi ratio similis monachorum fuit, oratio non indiferta, in doles ad persuadendum apta, qualem etiam eo tempore Marathonium fuisse tradunt, qui cum quaestor publicus esset militum præfectis inservientium, multas collegit divitias: & ut primum militum deseruit, ad conventus agrorum & pauperum curâ ac studio sublevandos se totum contulit. Postea verò suâsu Eustathii episcopi Sebastie vitam monasticam amplexatus est, & conventum monachorum Constantinopoli cœgit, qui etiam ad hoc tempus successionis serie continuatus manet. Hanc hæresin partim studio, partim pecuniâ adeo auxit Marathonius, uti non sine causâ, ut mihi quidem videtur, Macedoniani à nonnullis Marathoniani vocarentur. Nam solus iste cum collegis suis monachis causâ exstitit, quò minus hac hæresis Constantinopoli penitus extincta esset. Hist. Eccl. l. proxime cit. Et iterum Nicephorus: *Vitâ namque & moribus (quos potissimum multitudo spectare solet) probatis erant. In publicum cum gravitate quâdam venerandâ prodibant. Instituta eorum non multum à monasticis aberant. Et sermo affectatâ quâdam sanctimoniâ mistus, vim ad persuadendum satis accommodatam præferebat. Qualis sanè & Marathonius fuit, qui publicorum veterumque inter milites sub ducibus stipendia facientes rationalis, loculis probe refertis, postquam eum quaestum posthabuit, egenorum publicis domibus curator præfuit, & ægrotis inservivit. Deinde asceticam sive monasticam quoque vitam, Eustathio Sebastienſi auctore secutus est. Insigne is etiam monasterium Constantinopoli construxit, quod ad longum duravit tempus. Tam studiosus verò Macedonii hæresis fuit, ut pecuniâ suâ expensâ, propagandam eam curaverit: Marathonianosque populares ejus appellandos esse illis persuaserit. etiam l. c. fol. 542, 543**

autem his rationibus allicere & dementare non sustinebant, in eos vi omnique sævitiâ involabant. Vix enim Macedonius e-
vectus fuerat ad episcopatus fastigium, lectis copiis militaribus,
publico bello dissentientes à se fuit aggressus; de quo Socrates:
*Erat certè violentia non minor ea, quam illi olim adhibuerant, qui Chri-
stianos ad simulachra colenda compulissent. Etenim multi cruciatus cu-
jusq; generis, varias membrorum distorsiones, bonorum publicationes,
perpeffi sunt: alii patriâ suis expulsi, alii tormentis enecti: nonnulli
cum essent abducti in exilium, interierunt. Et cum ista in omnibus
Orientis civitatibus gerebantur, tum Constantinopoli vel maximè.*
Hist. Eccl. libr. II. cap. 22. fol. 578. Qui quidem furor ejus suc-
cessu temporis adeò non resedit, ut sumfisse videatur incre-
menta. Sic enim porrò inter multa alia narrat Socrates:
*Multi viri pietate eximii, prehensi, tormentisq; propterea graviter affli-
cti, quod cum illo communicare recusaverant: quin etiam isti postquam
tormenta illis inflixerant, per vim mysteria cum ipsis participare coège-
runt. Nam illorum ora ligno distendunt, mysteriaq; ingerunt: qui au-
tem hunc cruciatum subibant, ipsum aliis tormentis multò putaverunt
acerbiorem. Mulieres porrò & pueros abripiunt, mysteriorumq; cum il-
lis participes fieri compellunt. Quod si renueret quisquam, aut illis con-
tradiceret, statim verberibus casus fuit, & post verbera in vincula &
carcerem conjectus, coactusq; alia acerba cruciamentorum genera susti-
nere. Ex quibus unum & alterum, quò sævitiâ & crudelitas tum Ma-
cedonii, tum aliorum qui id temporis fuerunt propter eam rem nobilita-
ti, apud omnes liquidò constet, in medio ponam. Vbera mulierum, myste-
ria cum illis participare renuentium, inter arcularum labra intrusa
ferris absciderunt. Easdem item partes aliis mulieribus partim ferro
candente, partim ovīs in igne quam maximè fieri poterat calefactis ex-
usserunt. Novum hoc quidem cruciatus genus, etiam apud ipsos gentiles
non aliquando auditum, isti qui se Christianos profitebantur, excogita-
runt. l. c. cap. 30. fol. 596 Dignus etiam quilegatur Sozomenus
cap. 19. fol. 317.*

XVII. Mirum ergò fortassis non est, cum partim speciosâ
verborum argutiarumque fulgine ab oculos jactâ, partim im-
mani ac importunâ crudelitate & vi, tantæ multitudini, aut in-

escandæ, aut cogendæ, res hæc à Macedonianis perageretur, atque ex voto hîc illic succederet, etiam depravatam lectionem istam transivisse in Codd. Evangel. Joh. plures, & ad plures ex in expositores, atque apud hos, orthodoxos licet, deceptos tamen hâc parte mirisque circumactos gyris nunc has nunc illas peperisse sententias ac diversa scholia. Quin etsi de alterâ illâ lectione ipsis aliquid constaret, tamen alteri huic inhæserè nonnulli, obruti multitudine vitiatorum plerorumque Codicum Latinorum, cum destituti etiam cognitione Græci sermonis, quâ instructi ex pluribus Græcis Codd. intemeratis à Græcis quoque patribus fraudis conscîis, rectiora potuissent edoceri. Imbecillitatis exemplum præbeat hîc Ambrosius episcopus Mediolanensis, qui: *Verbum Dei, scribit, vita est, quia VERBUM CARO FACTUM EST. Unde præclare dixit Evangelista: QVOD FACTUM EST IN IPSO, VITA EST. Alexandrini quidem & Egyptii legunt: OMNIA PER IPSVM FACTA SVNT, ET SINE IPSO FACTUM EST NIHIL QVOD FACTUM EST. Et interposita distinctione subjiciunt: IN IPSO VITA EST. Salva sit fidelibus illa distinctio: ego non vereor legere: QVOD FACTUM EST IN IPSO VITA EST. Et nihil habet, quod teneat Arianus, quia non illius venena confidero, sed lectionis sacra consuetudinem recognosco.* enarr. in Ps. XXXVI. tom. IV. operum fol. 491. add. fol. sequens.

XVIII. Vicissim mirum magis illud, & notatu dignum, maculam istam ab hæreticorum dolo ac malitiâ profectam aspersam Pontificiorum versionî, primò forsan incautè & oscitanter, mox pertinaciter retentam fuisse in eâdem. De quâ tamen, deturbato de folio textu originali, Concilium Tridentinum Sess. IV. Decr. I. horrendum in modum sic mandat: *Si quis libros ipsos integros, cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesiâ Catholicâ legi consueverunt, & in vet. vulg. Latinâ Editione habentur, pro sacris & canonicis non susceperit, anathema sit.* Et Decr. 2. præcipitur. *Vt eadem vet. & vulg. Editio, qua longo tot seculorum usu in ipsâ Ecclesiâ probata est, in publicis lectionibus, disputationibus,*
præ-

predicationibus & expositionibus pro authenticâ habeatur, & ut nemo eam rejicere quovis prætenu audeat vel præsumat.

XI X. In illâ ipsâ autem vet. vulg. locus noster sic legitur, quemadmodum fideliter eum expressit vetus Pontificiorum germanicus Interpretes, Johannes Dietenbergerus: *Alle Ding sind durch dasselbige gemacht / und ohne dasselbige ist nichts gemacht. Was gemacht ist / das war in ihm das Leben / ic.* Et alter ille Luthero. mastix, Hieronymus Emserus in germanicâ suâ versione sic pariter transtulit: *Und ohne dasselbige ist nichts gemacht. Was gemacht ist in ihm / das war das Leben.* Sic etiam initium Evangelii Johannis describit Missale Romanum in Missâ majori Nativitatis Domini. fol. 10. col. 1. quod quasi Norma sacrorum legendorum agendorumq; constitutum est Ecclesiæ Romano-Catholicæ.

XX. Sixtus Senensis, qui Concilio Tridentino præsens interfuit, scribit quidem: *Hanc sententiam sequitur omnis Latina Ecclesia, quæ & mihi vera & germana videtur &c.* Enimverò cum paulò ante alteram illam verè veram ac genuinam allegatis de corruptione per hæreticos factâ testimoniis sæpius à nobis laudatorum Sanctorum Patrum, Chrysostomi, Theophylacti & Euthymij recitasset, protestatur deinde & hæc subjicit: *Ex Patrum illorum verbis non est inferendum, eos esse hæreticos, qui punctum statuunt post particulam NIHIL; sed qui eo fine id faciunt, ut Spiritus S. divinitatem negent.* Bibl. S. libr. VI. annot. 173. fol. 626. col. 2. Concedamus hoc: rectè tamen ex Patrum illorum verbis est inferendum, versionem talem, quæ punctum statuit post particulam *Nihil*, eo ipso amplecti corruptionem aliquam Scripturæ ab hæreticis pronatam, & esse eatenus impuram, tantoque minus authenticam, licet expositores ejus hæreticorum vestigia non legant.

XXI. Hinc jam liquidissimum fluit argumentum: Quicumque corruptionem ab hæreticis profectam, quanquam Sancto-

rum Patrum fide dignissimis testimoniis meliora edoctus, pro authentico Dei verbo præfractè reputat aliisque sub fulmine Anathematis & excommunicationis ex Eccesiâ obtrudit, ille eatenus non regitur à Spiritu S. Atqui Concilium Tridentinum hoc fecit. Ergò. Atq; ex iis, quæ supra sunt allata, idem de dignitate vulg. Lat. tum etiam Missarum Pontificiarum erit iudicium, similemque necesse relicebit consequentiam.

XXII. Notum præterea in vulgus ferè est, in arte expellendi dæmones ab obsessis multum defudare Pontificios exorcistas, sed & de hac virtute suâ adversus ecclesias nostras gloriari, iisdemque insultare. Edidit hujus argumenti horrendum librum inter alios Zacharias Vice-Comes Venetiis, cui splendendum fecit titulum: *Complementum artis Exorcistica, cui simile nunquam visum est &c.* In eo execrabilis autor ejicit, execratur & anathematizat dæmones ut sint à Deo maledicti sicut Macedoniani. part. III. fol. 555. Enimverò ad fugandos diabolos inter prima laudatur ibi initium Evangelii Johannis, sic tamen recitandum: *In principio &c. & sine ipso factum est nihil. Quod factum est: in ipso vita erat &c.* part. II. fol. 246. Hoc nimirum est in pari gradu maledictionis dæmones cum Macedonianis constituere & tamen in eadem cum hæreticis istis hærere pice, conceptâ adversus dæmones ejectionis formulâ per ipsam illam Macedonianam hæresin turpiter conspurcatâ & veneno suo infectâ. Verbo: Ita Pontificius exorcista ex parte ipsos oppidò incautè execratur Pontificios, utpote qui Macedonianam Scripturæ corruptionem scientes tolerant & pro divinâ veritate recipi atrociter imperant. Sane sic, quod innocentissimo Servatori per meram calumniam improperabatur, meritò objici posset Pontificiis, *ejicere eos demonia per Beelzebub Principem demoniorum*, Luc. XI, 15.

XXIII. Venit hîc in mentem Evangelii Johannis specialiori appellatione sic nuncupati apud Pontificios, quod ut singula-

re

re κειμήλιον jactitant & pro amuleto gestandum suadent , tanquam omnis generis amoliturum maleficia , inprimis adversus dæmonum incurfus. Tale â Cappucino quodam sibi donatum ac mirificè commendatum Nobilissimus ac Perstrenuus Vir quidam suavi cum risu ac seriâ improbatione superstitionis EXCELL. DN. PRÆSIDI DISPUTATIONIS HVIVS, cum superiori anno iter unâ facerent, ostendit in viâ, serico probè inclusum , filisq; & diligenti futurâ munitum; sed & idem arrepto mox cultro sponte rescare, ut quid intus esset, appareret, cœpit. Sericeo operculo soluto, quàm multa unum post aliud involucria ex rejiculis chartis explicata ac semota tandem loco ultimo istum scilicet thesaurum præsentabant, plagulam nimirum quartam quaternionis partem exæquantem , cum nigerissimo in fronte impresso sigillo ; cui post varias orationes , benedictiones , incantationes, inscriptum deniq; erat initium Evangelii Johannis & verba quidem illa , de quibus disquirimus sine interdistinctione præcedentibus annexa sic : *& sine ipso factum est nihil quod factum est; &c.* Cæterum pleraque in eâ adeò indoctè, negliger, insipidè, sine omni quasi curâ descripta, ut pudere debeat ejus commendatores, quibus frons non periit omnis. Delibabimus duntaxat paucula exinde. Legitur v.g. ac scribitur ibi: *ad omni incurso pro ab omni incurso, patres averse pro partes averse, ego conjugo vos pro ego conjuro vos, sub quocunque præteritu pro sub quocunque prætextu, pervisionem pro per visionem, caracteribus, pro characteribus, recedit pro recedite, compuisti pro combusti, quinta mandatum meum non est meum pro quia mandatum &c. super agros manus impotent pro imponent, Esereheye pro Ascher ahja, DEL vixi pro DEL vivi, Inpropria pro in propria.* Et horum plura proferri possent in medium. Subscriptio exstat talis *Fr. Bartholomæus Roccade Palermo Inq. Taurini vidi, permittitque ut imprimatur, pro Rocca de Palermo - - vidit, permittitque &c.* Hæccine verò portenta perterreant diabolos, ejiciant ex obsessis, ad obsequium co-

um cogant? Non aliter nimirum, quam exorcistæ illius Pontificii vox gravis, de quo refertur, cum ad obsessum dixisset: *Exi male Spirite!* respondisse dæmonem: *Nollo!* Et cum is instaret: *cur nollis?* regessisse hunc iterum: *Quia rumplas in Grammatollo.* Sicque miserum exorcistam confusum infectâ re ad sua se recepisse.

XXIV. Nunc ut ad ea, quæ §. XXII. diximus revertamur, advertens fortassis ex his quædam Sixtus V. Pontifex Rom. cum emendatissimam vulg. vers. editionem vellet protrudere nec tamen rimam hoc loco commodè elabendi veritate quidem victus, inveniret, ne quid authenticæ vet. vulg. omninò derogaret monstrosum excogitavit Syncretismum Apostolico-Macedonianum, utramque lectionem veram & corruptam confundens, sicque Christianam ecclesiam in incerto relinquens & adunco suspendens naso, ipse Pater scilicet infallibilis. Ita enim locum hunc castigavit, ac deinceps legere scribereque iussit, uti docet Franciscus Lucas Brugenſis: *& sine ipso factum est nihil, quod factum est, in ipso vita erat.* Addit jam Franciscus ille: *consultò illud: QVOD FACTVM EST, ita est interpunctum, ut & precedentibus jungi possit & subsequentibus.* in observatis ad Romanam correctionem ad Joh. I, 3. fol. 57. col. 1. & 2. Veruntamen hoc non est corrigere errores & veritatem restituere, sed eandem prostituere, fluctuare & miseram plebeculam ludificari. Eâdem fere chordâ oberravit Alphonsus Salmero Jesuita tom. II. Comment. Evang. tract. 14. de hoc loco scribens: *Nos in expositione nostrâ utramque lectionem sensibus catholicis prosequemur* fol. 134. col. 2. Et tract. seq. 15. non veretur asserere *utramque lectionem esse probandam* fol. 138. col. 1.

XXV. Videamus autem in quo censu habita fuerit à quibusdam ex ipsis Pontificiis dicta & Papæ Rom. & quod nuncupant sacrosancti scilicet illius Concilii Tridentini circa hunc quidem locum auctoritas, atq; Pontificios veritatis testes opponamus

mus Pontificiis. Johannes Hentenius Mechliniensis diligentissimus vulgatæ Latinæ ex plurimis optimis & vetustissimis Codicibus, quos in præloquio speciatim designat, castigat, in Bibliis Lovaniensibus locum nostrum sic interdistinxit: *Et sine ipso factum est nihil quod factum est: in ipso vita erat, & vita erat lux hominum. &c.* Et hanc distinctionem secutæ postea fuere editiones apud Pontificios plures aliæ: Imò etiam quædam antegressæ; qualis illa est Jacobi Fabri Stapulensis in Comment. super IV. Evangg. fol. 283. col. 2. Immanuel Sa Jesuita in suis notationibus in hunc locum: *QVOD FACTVM EST,] id quidam jungunt cum precedentibus, alii cum sequentibus &c. mihi prior sententia planior videtur, ut sensus sit: omnia per ipsum facta esse, & sine ipso nihil factum, ex iis, quæ facta sunt.* fol. 379. col. 1. Cornelius Jansenius Episcopus Gandavenfis Comment. in Concord Evang. part. I. cap. I. Jam & ipsa Græca, quæ non habent, *ἐν*, sed *ἐν τῷ* magis expostulant, ut illud: *QVOD FACTVM EST, cum precedentibus jungatur, quemadmodum hodiè græci Codices distinguunt, & Theophylactus, & Chrysostomus* fol. 6. col. 2. Id quod postea uberimè amplius diducit & denique concludit: *Quoniam secundum omnes istas distinctiones nullus affertur sensus, qui satisfaciat, longè simplicior & facilior est distinctio Chrysostomi & omnium penè græcorum, quæ, quod factum est, precedenti jungitur, &c.* fol. 7. col. 2. Vbi & postea *ὁ πρὸς τὸν* laudat Thomam Cajetanum. Et horum affectæ allegari quidem possent plures ex Romanensibus.

XXVI. Neque illi ipsi diffitebuntur, genuinam ac veram lectionem, quam diximus, haberi pariter in scriptis, prout hodiè in manibus versantur nostris, Irenæi, Apostolicis temporibus, ut ipse prodit sub finem Comment. *καὶ τὸν ὁυδεναι*, vicini, nempe seculi secundi Episcopi, adeoque Macedonio longè antiquioris. Vid. libr. 3. adversus hæreses cap. XI. fol. 280. Adeo autem ille sollicitè, accuratè, sanctè, ac reverenter verbum Dei illibatè & absque omni corruptione docendum, servandumque

dumque tractabat, ut, teste Hieronymo de Scriptoribus Ecclesiasticis, jam memorata Commentaria istis notatu dignis obfignaret subscriptis verbis: *Adjuro te, qui transcribis librum istum, per Dominum Jesum Christum, & per gloriosum ejus adventum, quo judicaturus est vivos & mortuos, ut conferas postquam transcripseris, & emendes illum ad exemplar, unde scripsisti, diligentissimè.*

XXVII. Meretur hic sub finem obiter & illud observari: quod in libro precum: **das Münchner Gebetbuch** / καὶ ἐξοχήν nuncupato Cæsareoque Privilegio insignito (cujus titulus jactitat: **durch die geistliche Obrigkeit corrigirt / gebessert / und vermehret**) statim ante finem cap. V. initialia Evangelii Johannis verba non juxta Pontificiorum translationem & ad mandatum Concili Tridentini, sed ipsissimis verbis & distinctionibus versionis B. Lutheri sic sint expressa: **Im Anfang war das Wort / und das Wort war bey Gott / und Gott war das Wort: Dasselbige war im Anfang bey Gott. Alle Ding sind durch dasselbige gemacht / und ohne dasselbige ist nichts gemacht / was gemacht ist. In ihm war das Leben / und das Leben war das Licht der Menschen.** pag. 190.

XXIX. Eat jam Costerus, & quod facit, ex loco isto Johannis, prout ab hæreticis putidissime corruptus fuit, quantumlibet aliquid exsculpat, unde postea probet, sanctos defunctos necessitates ac preces hominum in hac vitâ degentium, omniaq; quæ in terris hisce geruntur, plenè ac perfectissimè cognoscere, ac propterea invocandos esse. vid. Enchirid.

cap. XII. pag. 462.

(27.)
COROLLARIUM.

JOH. VII, 39.

ἐπεὶ ὅτι ἡ πνεῦμα ἁγίου

Nondum enim erat Spiritus Sanctus.

A Ntiritinarii quidam ex hoc loco impugnant; ὑπὸς αὐτῶν Spiritus S. Nonnulli ex Commentatoribus existimant, locum hunc à Macedonianis esse castratum, & inde sublatas duas particulas, ἐπ' αὐτοῖς, quas in aliquo Codice græco reperiri testatur Robertus Stephanus, quæ eadem etiam in Gothicâ versione conspiciuntur. Sed respondetur: à particulari aliquo Codice non valet argumentatio, ita, ut si ille aliter textum legat, quàm ceteri omnes, extra urgentem præsertim necessitatem, hisce illum unum præferamus; quin in tali Codice ab industrio aliquo Lectore expositionis tantum gratiâ videntur istiusmodi particula addita & dehinc malè irrepsisse in textum. Dici verò non potest, quantò perè desudârint Interpretes, in verò sensu constituendo. Eorum unus atq; alter auctoritatem prætendit Syri, vertentis: non enim huc usque datus erat Spiritus, ubi in Syriaco est verbum **ܕܠܐ** tradidit, reddidit; cum quo tamen, quomodo Græcum verbum **ἔδωκεν** conveniret, non ausus est hactenus quisquam enucleare. Nos ex ipsis fundamentis, id est, naturâ ac more loquendi S. Scripturæ rem omnem faciemus planissimam, duobus potissimum in antecessum prænotatis. Inter usitatissima Ebraeorum verba est **נתן**, quod primariò significat, dedit, pro materia diversitate autem alios quoq; recipit sensus. Ita LXX. Græci illud non raro expriment per **ἐπέμεινε**. Esth. V, 3. & 6. cap. VII, 2. cap. IX, 12. & tibi dabitur: LXX. vertunt: **καὶ ἐπέμεινε**. Aliquando transferunt per **ἐκχέω** effundo. Exod. XXX, 18. dabis ibi aquas: LXX. **ἐκχέεις** eis **αὐτὸν ὕδωρ**. adde Num. XIX, 17. Aliquando per **ἐπιχέω** & **ἐπιχέω**. Lev. II, 15. dabis super eam oleum: LXX. **ἐπιχέεις**. Lev. XI, 38. cùm data fuerit aqua super semen, LXX. **ἐπιχέει**. Esto igitur hæc jam prior hypothesis nostra, quod verbum **נתן** inter alia significet hæc tria: (1.) dedit & in passivo datus est. (2.) fuit, (3.) effudit & in passivo effusus est. Alterius hypothesis loco ponemus notatu dignissimum & interpretibus Scripturæ scitu maximè necessarium Canonem, quem inter alios memorat Maldonatus, atq; exemplis quoq; illustrat, ad Matth. cap. XIII, 32. Quando vocabulum aliquod duo vel plura significata habet in V. T. hinc fieri nonnunquam in N. T. ut illarum significationum una pro alterâ ponatur. Ex his præsuppositis, facillimus & ex naturâ sacri idiomatis spontè fluens enascitur sensus præsentis

loci Johannis, in quo verbum *¶* idem est, quod datus est vel effusus est, quatenus scilicet *¶* quiescit inter significata verbi *¶* & quatenus verbum *¶* denotat quoq; dari vel effundi. Nihil jam à veritate Evangelica historia aut salvifica fidei principis in his ita expositis verbis alienum: Nondum enim datus vel effusus erat Spiritus S. nimirum futuri muneris efficaciam, in N. T. nondum declarata erat vis & potestas Spiritus S. super Apostolos eorumq; successores, omnesq; Christi fideles. Ipse quippe sanctus Spiritus jam ante exstiterat, quod planis verbis testificatur Baptista Joh. I, 32. & Angelus Gabriel Luc. I, 35. quæ & alia loca si conferantur cum præsentis loci Johannis, non potest non hic ad eum, quem diximus, modum inprimis de visibili effusione die Pentecostes facta explicari.

STa pestis! facer est locus hic: quid pollice verso
tentas scelestè? at æmulator hem cave!
Intemerata legam divini scripta Johannis:
Ausus rapaces frange *Kaz* auere mi.
Ille DEI *digitus* post hæc tua dirigat almis
studia, perinde ut hæctenus, successibus.

Eruditissimi Respondentis

*Patronorum favore dignissimam solertiam,
atq; in theologicis præcipuè studiis singula-
rem attentionem paucis hisce serio appro-
bat ac commendat*

JOH. SAVBERTVS D.

FINIS.